

**LIETUVOS BANKO
TEISĖS IR LICENCIJAVIMO DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL X. X., Y. Y. IR BANKO LUMINOR BANK AS GINČO NAGRINĖJIMO**

2022 m. lapkričio 18 d. Nr. 429-585
Vilnius

Lietuvos bankas gavo X. X. ir Y. Y. (toliau – pareiškėjai) kreipimąsi, kuriuo prašoma išnagrinėti tarp pareiškėjų ir *Luminor Bank AS*, veikiančio per Lietuvoje įsteigtą filialą, (toliau – bankas) kilusį ginčą.

N u s t a t y t a:

2008 m. liepos 4 d. pareiškėjai su banku¹ sudarė būsto kreditavimo sutartį Nr. (*duomenys neskelbtini*) (toliau – Sutartis). Sutartyje nurodyta kredito valiuta - Šveicarijos frankai (CHF), bazinė palūkanų norma – 6 mėn. LIBOR CHF, kredito grąžinimo paskutinė diena – 2045 m. liepos 3 d.

Iš nagrinėjant ginčą nustatytų aplinkybių matyti, kad 2022 m. birželio 10 d. pareiškėjai sužinojo apie Lietuvos apeliacinio teismo sprendimą civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/2021, kuriame teismas banko su vartotojais sudaromų būsto kreditavimo sutarčių sąlygą, kai būsto kreditas suteikiamas CHF valiuta, pripažino nesažininga vartotojų atžvilgiu. Minėtoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nusprendė „modifikuoti ieškovų su Nordea bank sudarytas sutartis, t. y. pakeisti nuo jų sudarymo dienos valiutą iš Šveicarijos frankų į eurus paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į EURIBOR.“

2022 m. birželio 17 d. pareiškėjai kreipėsi į banką telefonu, prašydami nurodyti, kaip turėtų pateikti prašymą pakeisti Sutarties sąlygas, ir buvo informuoti, kad 2022 m. birželio 20 d. bankas susisieks ir pateiks atsakymą dėl pareiškėjų prašymo pakeisti Sutartyje nustatytą kredito valiutą iš CHF į Eur.

2022 m. birželio 20 d. banko konsultantas, susisiekęs su pareiškėjais, informavo, kad pareiškėjų nurodytas Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas nesukuria jokių teisinių pasekmių pareiškėjams, todėl pareiškėjų su banku sudaryta Sutartis galioja tomis pačiomis sąlygomis, kokiomis yra sudaryta, ir turi būti vykdoma visa apimtimi.

2022 m. liepos 1 d. pareiškėjai pakartotinai raštu kreipėsi į banką, prašydami pakeisti, jų vertinimu, nesažiningas Sutarties sąlygas, susijusias su kredito valiuta.

2022 m. liepos 12 d. bankas, atsakydamas į pareiškėjų prašymą pakeisti Sutartį nuo jos sudarymo momento, pateikė atsakymą, kuriame nurodė: „teismo sprendimas, susijęs su Luminor klientams, turintiems paskolas Šveicarijos frankais, taikomų sąlygų sąžiningumo, sukelia teisinius padarinius tik mūsų klientams, kurie dalyvavo byloje. Pagal mūsų turimus duomenis jūs byloje nedalyvavote. Šiuo metu procesas nėra pilnai pasibaigęs ir negalime komentuoti sprendimų nedalyvaujantiems byloje asmenims. Jūsų paskola Šveicarijos frankais lieka nepasikeitusi, visos sąlygos vykdomos taip, kaip numatyta kreditavimo sutartyje. Jei pageidaujate pakeisti Sutarčiai taikomą bazinę palūkanų normą bei valiutą, pakeitimai gali būti taikomi tik nuo sutarties pakeitimo pasirašymo, o ne nuo sutarties sudarymo. Sutarties pakeitimo kaina 200 Eur.“

Pareiškėjai mano, kad banko atsisakymas pakeisti Sutarties sąlygas – kredito valiutą, nuo Sutarties sudarymo momento yra nepagrįstas, nes neatitinka Lietuvos apeliacinio teismo praktikos, pagal kurią kredito valiutą nustatančios būsto kreditavimo sutarties sąlygos, analogiškos atitinkamoms pareiškėjo ir banko sudarytos Sutarties nuostatoms, buvo pripažintos nesažiningomis ir negaliojančiomis ir buvo sprendimu pakeistos. Kreipimesi

¹ Buvęs (Sutarties sudarymo metu) *Nordea Bank Finland Plc* Lietuvos skyrius.

pareiškėjai prašo rekomenduoti bankui pakeisti kredito valiutą iš CHF į EUR paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į EURIBOR, pakeitimus taikant nuo Sutarties sudarymo momento.

Bankas nesutinka tenkinti pareiškėjų reikalavimo. Atsiliepime bankas nurodo, kad pareiškėjai kreipimesi kaip argumentą mini tik Lietuvos apeliacinio teismo sprendimą, tačiau jokių argumentų ir aplinkybių, susijusių su pareiškėjų situacija ir šalių sudaryta Sutartimi, nenurodo. Bankas pažymi, kad Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas, nors ir įsiteisėjęs, šią dieną nėra vykdytinas, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. spalio 21 d. nutartimi priėmė atsakovo (banko) kasacinį skundą, o Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 vykdymą nusprendė sustabdyti, iki byla bus išnagrinėta kasacine tvarka. Banko pateiktais duomenimis, 2021 m. gruodžio 15 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė ir ieškovų (vartotojų-kredito gavėjų) kasacinį skundą. Bankas informavo, kad abu skundai šiuo metu nagrinėjami kasacine tvarka ir galutinis sprendimas dėl teisinių padarinių nėra priimtas, tačiau šis sprendimas (kai jis bus priimtas) bet kuriuo atveju neturės prejudicinės galios pareiškėjams, nes jie minėtoje byloje nedalyvauja ir konkrečiai jų situacija individualiai nėra vertinama. Bankas nurodo, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas (nutartis) byloje nedalyvavusiems asmenims neturi nei *res judicata* (galutinio teismo sprendimo, teismo išspręsto bylos), nei prejudicinės galios, o sprendimo (nutarties) visuotinio privalomumo principas nevaržo byloje nedalyvavusių asmenų teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos tapačioje faktinėje ir teisinėje situacijoje, dėl kurios jau įsiteisėjo sprendimas (nutartis) kitoje byloje. Banko teigimu, kadangi pareiškėjų individuali situacija vykstančioje kasacinėje byloje nėra vertinama ir jie byloje nedalyvauja, byloje priimtas sprendimas, koks jis bebūtų, neturės pareiškėjams nei *res judicata*, nei prejudicinės galios.

Banko nuomone, Sutarties sąlygų, susijusių su kredito suteikimu CHF valiuta, formuluotė yra aiški, skaidri, nedviprasmiška, lengvai suprantama vidutinių gebėjimų asmeniui, taip pat sąlygos yra nurodytos ne bendrojoje Sutarties dalyje, o specialiojoje dalyje, kurioje yra šalių individualiai suderintos sąlygos. Šios sąlygos, be kita ko, atskirai aiškiai išskirtos nuo kitų specialiosios dalies sąlygų, jos įtvirtintos dalyje, kurioje dedami šalių parašai, be to, Sutarties specialiosios dalies 5 punkte nurodytai sąlygai įsigaliooti buvo būtinas atskiras pareiškėjų valios išreiškimas, patvirtinamas parašu. Bankas daro išvadą, kad tai yra pakankamas įrodymas, patvirtinantis, kad pareiškėjai su CHF kurso svyravimo rizika buvo tinkamai supažindinti dar iki Sutarties pasirašymo, su kredito suteikimu CHF valiuta susijusios sąlygos buvo individualiai aptartos, o pareiškėjai galėjo daryti įtaką jas rengiant.

Banko vertinimu, nėra pagrindo teigti, jog Sutartis buvo sudaryta nesąžiningomis pareiškėjų atžvilgiu sąlygomis, todėl ir toliau turi būti vykdoma 2008 m. liepos 4 d. sutartomis sąlygomis. Pareiškėjams pageidaujant atlikti Sutarties pakeitimus, t. y. pakeisti Sutarčiai taikomą bazinę palūkanų normą bei valiutą, pakeitimai galimi tik nuo Sutarties pakeitimo pasirašymo ir įsigaliojimo dienos (t. y. ateityje), o ne nuo Sutarties sudarymo dienos (t. y. retrospektyviai). Be to, banko teigimu, pats pareiškėjų prašymas pakeisti kredito valiutą iš CHF į EUR, o palūkanų normą iš LIBOR CHF į EURIBOR nuo Sutarties sudarymo momento yra draudžiamas ir prieštarauja 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva) 6 straipsnio 1 dalies nuostatomis bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikai. Atsiliepime bankas prašo atmesti pareiškėjų reikalavimą kaip nepagrįstą.

Lietuvos bankas, pradėjęs ginčo nagrinėjimą, nustatė, kad pareiškėjų bankui keliamo reikalavimo pagrįstumo vertinimas iš esmės priklauso nuo ginčo šalių sudarytos Sutarties sąlygų, susijusių su kredito suteikimu CHF valiuta, atitikties vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų kriterijams vertinimo. Atsižvelgdamas į tai, Lietuvos bankas sustabdė šalių ginčo nagrinėjimą Lietuvos banke ir kreipėsi į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą, kaip kompetentingą instituciją įstatymų nustatyta tvarka kontroliuoti sutarčių standartines sąlygas ir ginčyti nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas, su prašymu įvertinti Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų sąžiningumą.

2022 m. rugpjūčio 23 d. Lietuvos bankas gavo Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2022 m. rugpjūčio 19 d. nutarimą Nr. 10E-821 „Atsisakyti pradėti Būsto kreditavimo sutarties Nr. (*duomenys neskelbtini*) dėl nesąžiningų sąlygų nustatymo“ (toliau – Nutarimas). Nutarime nurodyta, kad, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nuomone, nėra pagrindo teigti, jog Sutarties sąlyga, kuria šalys susitaria dėl paskolos suteikimo tam tikra užsienio valiuta, savaime pažeidžia skaidrumo reikalavimą, t. y. yra neaiški ar nesuprantama. Nutarime nurodyta, kad tam, jog būtų konstatuotas paskolos sutarties, sudarytos užsienio

valiuta (šiuo atveju – Šveicarijos frankais), sąlygų nesąžiningumas, būtina įvertinti visas sutarties sudarymo aplinkybes, tarp jų ir aplinkybes, atskleidžiančias, ar bankas tinkamai įgyvendino jam įstatymo nustatytas pareigas vartotojams perduoti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos jo išpareigojimų apimčiai, ar bankui, kaip profesionaliam finansų rinkos dalyviui, buvo žinomi ir (ar) galėjo būti žinomi CHF kurso svyravimai EUR atžvilgiu ir su tuo susijusios galimos rizikos vartotojams, ar banko suteikta informacija vartotojams buvo jiems suprantama ir pakankama. Toks aplinkybių vertinimas, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nuomone, turėtų būti atliekamas nagrinėjant individualų ginčą. Atsižvelgdama į Nutarime išdėstytus argumentus, į teismų suformuotą praktiką dėl užsienio valiuta sudarytų paskolos sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimo, t. y. į tai, kad teismai panašaus pobūdžio bylose jau yra konstatavę analogiškų sutarčių sąlygų nesąžiningumą, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos komisija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 35¹ straipsnio 4 dalies 5 punktu, nutarė atsisakyti pradėti Sutarties nagrinėjimą dėl nesąžiningų sąlygų nustatymo.

K o n s t a t u o j a m a :

Vadovaujantis Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23 patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių (toliau – Taisyklės) 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Vartotojas ir finansų rinkos dalyvis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Nagrinėdamas ginčą Lietuvos bankas atlieka pateiktų įrodymų vertinimą, kurio pagrindu priimamas sprendimas.

Pareiškėjų ir banko ginčas kilo dėl banko atsisakymo pakeisti Sutarties sąlygas, susijusias su kredito valiuta, pareiškėjų pageidaujama būdu, t. y. pakeičiant kredito valiutą iš CHF į EUR, o palūkanų normą iš LIBOR CHF į EURIBOR nuo Sutarties sudarymo momento. Pareiškėjai bankui keliamą reikalavimą iš esmės grindžia 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202, kuriuo Lietuvos apeliacinis teismas banko su vartotojais sudarytos būsto kreditavimo sutarties sąlygas, nustatančias kredito valiutą ir kurios yra analogiškos atitinkamoms pareiškėjo ir banko sudarytos Sutarties nuostatoms, pripažino nesąžiningomis ir negaliojančiomis ir šiuo sprendimu Lietuvos apeliacinio teismo buvo pakeistos. Bankas savo sprendimą netenkinti pareiškėjų reikalavimo iš esmės grindžia aplinkybe, kad minimas Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas pareiškėjams ne tik netaikytinas, bet ir šiuo metu nėra vykdytinas, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinę bylą nagrinėja kasacine tvarka. Be to, banko teigimu, pareiškėjų prašymas pakeisti Sutartį nuo jos sudarymo momento ne tik nėra pagrįstas pareiškėjų individualios situacijos aplinkybėmis, bet ir prieštarauja ESTT praktikai, aiškinančiai Direktyvos nuostatų turinį.

Atsižvelgdamas į pareiškėjų kreipimesi ir banko atsiliepime pateiktų reikalavimų ir atsikirtimų į juos turinį, taip pat įvertindamas ginčo nagrinėjimo metu nustatytas aplinkybes, Lietuvos bankas daro išvadą, kad šalių ginčo esmę sudaro nesutarimas dėl Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų sąžiningumo vertinimo.

2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimu civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 grįsta prielaida, kad Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygos, kurios iš esmės yra analogiškos Lietuvos apeliacinio teismo vertintinoms ir nesąžiningomis pripažintoms vartotojų ir banko sudarytų būsto kreditavimo sutarčių nuostatoms, yra nesąžiningos, pareiškėjai grindžia kartu ir savo bankui keliamą reikalavimą.

Vadinasi, šalių ginčo sprendimas ir konkretaus pareiškėjų reikalavimo pagrįstumo vertinimas iš esmės priklauso nuo Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų vertinimo vartojimo sutarčių nesąžiningų sąlygų taikymo aspektu. Tik nustatius, kad yra pagrindas konstatuoti Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų nesąžiningumą, gali būti sprendžiama dėl Sutarties pakeitimo pareiškėjų pageidaujama būdu.

Todėl, siekiant išspręsti tarp pareiškėjų ir banko kilusį ginčą ir pasisakyti dėl pareiškėjų bankui keliamo reikalavimo pakeisti Sutartį pagrįstumo, Lietuvos banko nuomone, būtina įvertinti, ar: 1) Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimas, kuriuo pareiškėjai grindžia savo reikalavimą, ir jame konstatuotos aplinkybės turi prejudicinę galią tarp pareiškėjų ir banko kilusiame ginče; 2) yra kitų teisinių pagrindų konstatuoti pareiškėjų ginčijamų Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų nesąžiningumą.

1. Dėl Lietuvos apeliacinio teismo sprendimo prejudicinės galios pareiškėjų ir banko ginče

Pareiškėjai savo reikalavimo pakeisti Sutartį, pripažinus jos Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygas nesąžiningomis, papildomai neargumentuoja aplinkybėmis, susijusiomis su jų turinio aiškinimu, neskaidrumu, ar tai, kad bankas prieš Sutarties sudarymą pareiškėjams būtų atskleidęs ne visą ir (ar) neteisingą informaciją dėl būsto kredito suteikimo užsienio valiuta. Kaip minėta, pareiškėjai savo reikalavimą grindžia būtent 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendime civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 pateiktomis išvadomis. Atsižvelgiant į tai, būtina atkreipti dėmesį, kad, remiantis banko atsiliepime pateikta informacija, dėl 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimo abi bylos šalys (t. y. ir ieškovai, ir atsakovas (bankas)) yra pateikusios kasacinius skundus, kuriuos Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra priėmęs nagrinėti. Taigi, nors 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas yra įsiteisėjęs, tačiau jis nėra vykdytinas, nes byla yra vis dar nagrinėjama kasacine tvarka. Be to, nors ginčo šalių Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygos gali būti iš esmės analogiškos arba savo turiniu labai panašios į 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendime civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 vertintų vartotojų ir banko sudarytų būsto kreditavimo sutarčių atitinkamas sąlygas, vis dėlto, kaip nurodo bankas atsiliepime, šiuo metu nagrinėjamoje kasacinio teismo byloje nėra, kaip nebuvo ir Lietuvos apeliacinio teismo atveju, vertinama pareiškėjų individuali situacija. Taigi, minėtas Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas buvo priimtas, Lietuvos apeliaciniam teismui ne abstrakčiai konstatuojant būsto kreditavimo sutarties užsienio valiuta sąlygų nesąžiningumą, o įvertinus visas tam konkrečiam ginčui reikšmingas bylos aplinkybes, ginčo šalių paaiškinimus, banko veiksmų teisėtumą bei pagrįstumą, teikiant konkretiems vartotojams (ieškovams) aiškią ir suprantamą informaciją apie užsienio valiutos (CHF) svyravimus ir vartotojui dėl tokių valiutos svyravimų galimas kilti pasekmes.

Įvertinus tai, kad pareiškėjai savo reikalavimą grindžia teismo sprendimu, priimtu apeliacine tvarka išnagrinėjus civilinę bylą, kurioje pareiškėjai nedalyvavo, įvertintinas ir teismo sprendimo poveikis (teisinės pasekmės) byloje nedalyvavusiems asmenims. Pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 18 straipsnį, įsiteisėjęs teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Aiškindamas šią normą, kasacinis teismas savo praktikoje yra pažymėjęs, kad ji įtvirtina bendrą principinę nuostatą, kad įsiteisėjusio teismo sprendimo negali nepaisyti asmenys, dalyvaujantys teisiniuose santykiuose. Teismo sprendimo privalomumas visiems asmenims visų pirma reiškia jo privalomumą dalyvavusiems byloje asmenims. Įsiteisėjęs teismo sprendimas yra privalomas nedalyvavusiems byloje asmenims ta prasme, kad jie turi elgtis taip, kaip to reikalauja įsiteisėjęs teismo sprendimas. Teismo sprendimo privalomumo individualios bylos atžvilgiu išraiška yra CPK 279 straipsnio 4 dalies normos, kuriose įtvirtinta teismo sprendimo *res judicata* galia: sprendimui, nutarčiai ar įsakymui įsiteisėjus, šalys ir kiti dalyvavę byloje asmenys, taip pat jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytų faktų ir teisinių santykių, tačiau tai netrukdo suinteresuotiems asmenims kreiptis į teismą dėl pažeistos ar ginčijamos teisės arba įstatymų saugomo intereso gynimo, jeigu toks ginčas įsiteisėjusiu teismo sprendimu nėra išnagrinėtas ir išspręstas.² Kasacinio teismo praktikoje, be kita ko, išaiškinta, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas turi *res judicata* galią, jeigu yra patenkintos trys sąlygos: šalių, ieškinio dalyko ir ieškinio pagrindo tapatumas³. Taigi, teismo sprendimo prejudicinė galia yra vienas iš *res judicata* principo padarinių, kurio egzistavimo būtina sąlyga – asmens buvimas dalyvaujančiu asmeniu byloje, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvaujantiems byloje asmenims (CPK 182 straipsnio 2 punktą)⁴.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-342-701/2019.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 26 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-173/2010; 2013 m. spalio 22 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2013; kt.

⁴ Kasacinis teismas, aiškindamas šią normą, laikosi šių pagrindinių nuostatų: prejudiciniais faktais laikytinos kitoje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytos aplinkybės; prejudicinių faktų galią tokios aplinkybės turi tik tuo atveju, kai abiejose bylose bet kokių procesiniu statusu dalyvauja tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvavusiems byloje asmenims; pirmesnėje civilinėje byloje nustatyti faktai pripažintini prejudiciniais tik tada, kai jie toje byloje buvo įrodinėjimo dalykas ar bent jo dalis, svarbu, kad įrodinėjamas faktas būtų reikšmingas abiejose bylose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 10 d. nutartį

Įvertinus tai, kas išdėstyta pirmiau, taip pat ir tai, kad 2021 m. rugsėjo 2 d. Lietuvos apeliacinio teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 yra įsiteisėjęs, tačiau šiuo metu nėra vykdytinas, ginčo šalims dėl minėto sprendimo pateikus kasacinius skundus, vertinti, kad net ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, priimta civilinę bylą išnagrinėjus kasacine tvarka, turės prejudicinę galią nagrinėjant pareiškėjų ir banko ginčą, remiantis ginčo byloje turimais duomenimis, nėra pagrindo⁵.

2. Dėl Sutarties sąlygų sąžiningumo vertinimo

Lietuvos bankas teisės aktų nėra įgaliojamas vertinti vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo. Dėl šios priežasties Lietuvos bankas kreipėsi į Valstybinę vartotojų teisių apsaugos tarnybą dėl ginčo kontekste aktualių Sutarties sąlygų sąžiningumo įvertinimo.

Kaip minėta, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija Nutarimu atsisakė pradėti Sutarties nagrinėjimą dėl nesąžiningų sąlygų nustatymo. Vis dėlto Nutarime Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija, atsižvelgdama į ginčo santykiams taikytiną teisinį reglamentavimą⁶, į ESTT ir kasacinio teismo praktiką, kartu nurodė, kad nėra pagrindo teigti, jog Sutarties sąlyga, kuria šalys susitarė dėl paskolos suteikimo tam tikra užsienio valiuta, savaime pažeidžia skaidrumo reikalavimą, taigi, yra neaiški ar nesuprantama. Kita vertus, Nutarime pažymėta ir tai, kad tam tikra vartojimo sutarties sąlyga pati savaime gali būti aiški, skaidri ir atitikti kitus sąžiningumo reikalavimus, tačiau ta pati sąlyga, atsižvelgiant į konkretaus ginčo aplinkybes, gali būti pripažinta nesąžininga. Būtent tokią nesąžiningų sąlygų kontrolę įgyvendina teismas, sprenddamas tarp šalių kilusį ginčą. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos vertinimu, tam, kad būtų konstatuotas paskolos sutarties, sudarytos užsienio valiuta (šiuo atveju – CHF), sąlygų nesąžiningumas, būtina įvertinti visas sutarties sudarymo aplinkybes, įskaitant tai, ar bankas tinkamai įgyvendino jam įstatymo nustatytas pareigas vartotojams perduoti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos jo įsipareigojimų apimčiai, ar bankui, kaip profesionaliam finansų rinkos dalyviui, buvo žinomi ir (ar) galėjo būti žinomi CHF kurso svyravimai EUR atžvilgiu ir su tuo susijusios galimos rizikos vartotojams, ar banko suteikta informacija vartotojams buvo jiems suprantama ir pakankama.

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisija Nutarime atkreipė dėmesį, kad, nagrinėdamas civilinę bylą, kurioje priimtu sprendimu pareiškėjai ir remiasi, Lietuvos apeliacinis teismas tyrė pagrindines ginčo sutarčių sąlygas skaidrumo aspektu, t. y. ar pagrindinė sutarties sąlyga sudarant sutartis buvo aiški ir suprantama vartotojams, taip pat ir banko galimybes sudarant sutartis numatyti smarkų CHF pabrangimą EUR atžvilgiu ir išaiškinti vartotojams galimas tokio reiškinio pasekmes. Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad nagrinėtų ginčų atveju bankas nesuteikė vartotojams konkrečios informacijos ne tik apie tokį staigų ir didelį, kaip atsitiko nagrinėjamos bylos atveju, CHF galimą pabrangimą, bet ir neišaiškino vartotojams galimų menkesnių CHF kurso svyravimų ir to pasekmių, todėl vien jau šiuo aspektu pagrindinės sutarčių sąlygos negali būti pripažįstamos kaip aiškios ir suprantamos vidutiniam vartotojui.

Taigi, Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos vertinimu, Sutarties sąlyga, kuria ginčo šalys susitarė dėl paskolos suteikimo tam tikra užsienio valiuta, savaime nepažeidžia skaidrumo reikalavimo, t. y. tokia vartojimo sutarties sąlyga savaime nevertintina kaip neaiški ar nesuprantama. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos Nutarime, remiantis ESTT jurisprudencija, be kita ko, pažymėta, kad sąlyga, pagal kurią užsienio valiuta išreikšta paskola turi būti gražinta šia valiuta, yra susijusi su „pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 4 straipsnio 2 dalį, nes ši sąlyga nustato

civilinėje byloje Nr. 3K-3-203/2007; 2012 m. birželio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-282/2012; kt.).

⁵ Papildomai pažymėtina, kad, remiantis [viešai skelbiama informacija](#), Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kasacine tvarka nagrinėjantis civilinę bylą dėl 2021 m. rugsėjo 2 d. priimto Lietuvos apeliacinio teismo sprendimo, 2022 m. spalio 12 d. nutartimi kreipėsi į ESTT dėl Direktyvos nuostatų aiškinimo. Bylą nagrinėjančiai kasacinio teismo teisėjų kolegijai kilo klausimas, ar apeliacinės instancijos teismas galėjo spręsti kreditavimo sutarčių pakeitimo klausimą, prieš tai neįvertinęs Direktyvoje nurodytos išimties taikymo galimybes, t. y. nenustatęs, ar visų ginčo sutarčių pripažinimas negaliojančiomis vartotojams sukeltų ypač žalingų pasekmių. Kasacinio teismo vertinimu, atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, kokią reikšmę teismo teisei pakeisti nesąžiningą sąlygą dispozityviaja arba atitinkamos sutarties šalių bendru sutarimu taikoma nacionalinės teisės nuostata turi nagrinėjamoje byloje ieškovų (vartotojų) pareikštas reikalavimas išsaugoti sutartis pakeičiant nesąžiningas šių sutarčių sąlygas.

⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, galiojusio iki 2014 m. birželio 13 d., 6.188 straipsnio 5 dalyje buvo įtvirtinta, jog sutarties dalyką apibūdinančios sąlygos, taip pat su parduotos prekės ar suteiktos paslaugos ir jų kainos atitikimu susijusios sąlygos neturi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštos aiškiai ir suprantamai. Analogiška nuostata įtvirtinta galiojančio Civilinio kodekso 6.228⁴ straipsnio 7 dalyje. Taigi bendroji taisyklė, kad minėtų sąlygų sąžiningumas nėra vertinamas, nebent jos neatitinka vadinamojo skaidrumo reikalavimo, t. y. nėra išreikštos aiškiai ir suprantamai.

esminę prievolę, apibūdinančią šią sutartį. Pagal šią nuostatą, tokia sąlyga gali būti tikrinama dėl nesąžiningumo tik tuo atveju, jeigu ji nėra pateikta aiškia, suprantama kalba. Kaip pažymėta Nutarime, Lietuvos apeliacinio teismo sprendime civilinėje byloje Nr. e2A-740-1120/202 iš esmės analogiškų būsto kreditavimo sutarčių sąlygos teismo buvo pripažintos nesąžiningomis, Lietuvos apeliaciniam teismui įvertinus visas individualios civilinės bylos aplinkybes ir banko veiksmų pagrįstumą konkrečių vartotojų (ieškovų) atžvilgiu, kiek tai susiję su banko pareiga vartotojams perduoti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos jų įsipareigojimų apimčiai dėl būsto kredito suteikimo užsienio valiuta ir su tuo susijusių rizikų.

Pagal Nutarime cituojamą ESTT jurisprudenciją, lemiamą reikšmę paskolos sutarčių, sudarytų užsienio valiuta, atveju turi aplinkybė, ar vartotojas buvo informuotas apie esamą riziką aiškia, suprantama kalba⁷. ESTT praktikoje nurodoma, kad skaidrumo reikalavimas turi būti suprantamas plačiai. Siekiant laikytis skaidrumo reikalavimo, vartotojui ne tik svarbu, kad prieš sudarant sutartį jam būtų pateikta informacija dėl įsipareigojimo sąlygų, bet ir aiškiai bei suprantamai išdėstytos sutarties sąlygos tam, kad vartotojas remdamasis aiškiais ir suprantamais kriterijais galėtų įvertinti dėl to jam kylančius ekonominius padarinius ir nuspręsti, ar nori sudaryti sutartį su verslininku priimdamas iš anksto jo suformuluotas sąlygas. Klausimą, ar vartotojas galėjo suprasti sutarties sąlygą, teismas turi spręsti atsižvelgdamas į visas faktines aplinkybes ir į pastabumo lygį, kurio galima tikėtis iš vidutinio, pakankamai informuoto ir protingai pastabaus bei nuovokaus vartotojo⁸.

Įvertinus tai, kas nurodyta pirmiau, darytina išvada, kad nagrinėjamo ginčo kontekste aktualios Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygos, kaip pagrindinį Sutarties dalyką nustatančios sąlygos, savaime nelaikytinos nesąžiningomis. Tokios Sutarties sąlygos nesąžiningomis galėtų būti pripažintos, tik įvertinus, kad yra neskaidrios, t. y. pateiktos neaiškia, nesuprantama kalba, o išvada dėl vartojimo sutarties sąlygų nesąžiningumo galėtų būti daroma, tik įvertinus visas pirmiau aptartas individualaus ginčo tarp šalių dėl sąlygos sąžiningumo (skaidrumo) kilimo aplinkybes, tarp jų ir susijusias su Sutarties sudarymu ir teisingos informacijos apie būto kredito suteikimą užsienio valiuta suteikimo paprasta, aiškia kalba vartotojams (pareiškėjams).

Vis dėlto, įvertinus tai, kas nurodyta pirmiau ir pačių pareiškėjų kreipimesi ir kartu su juo pateiktuose dokumentuose pateiktus paaiškinimus, duomenų, kad Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygos būtų neaiškios, nesuprantamos, taigi, neskaidrios, vidutiniam vartotojui, šiuo atveju – pareiškėjams, taip pat nenustatyta. Duomenų, kad pareiškėjai būtų netinkamai supažindinti su CHF kurso svyravimo rizika, kad sąlygų, susijusių su kredito suteikimo užsienio valiuta turinys jiems nebūtų buvęs aiškus sudarant Sutartį, ginčo byloje nėra. Tuo savo reikalavimo neįsiviešpatuoja ir pareiškėjai.

Taisyklių 43 punkte nustatyta, kad Lietuvos bankas, pasirengęs nagrinėti ginčą, jį nagrinėja rašytinės procedūros tvarka pagal ginčo šalių pateiktus rašytinius ir (ar) daiktinius įrodymus. Ginčo šalys privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti (45 punktas). Todėl, atsižvelgdamas į Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos komisijos Nutarime pateiktus išaiškinimus ir į visa tai, kas nurodyta pirmiau, Lietuvos bankas daro išvadą, kad žinomos ir nagrinėjant ginčą nustatytos aplinkybės bei ginčo šalių pateikti įrodymai nesuteikia teisinio pagrindo konstatuoti Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų nesąžiningumo.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, kartu darytina išvada, kad, nekonstatavus ginčo šalių Sutarties 2.2 ir 2.9.3 papunkčių sąlygų nesąžiningumo, nenustatytas ir teisinis pagrindas, kuriuo pareiškėjai grindė savo reikalavimą bankui, – pakeisti kredito valiutą iš CHF į EUR paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į EURIBOR, pakeitimus taikant nuo Sutarties sudarymo momento. Dėl šios priežasties Lietuvos bankas toliau nepasisakys ir nevertins pareiškėjų reikalavimo minėtas Sutarties sąlygas pakeisti pareiškėjų pageidaujamu būdu.

Vadovaudamasis nagrinėjant ginčą konstatuotomis aplinkybėmis, Lietuvos bankas daro išvadą, kad pareiškėjų reikalavimas pakeisti kredito valiutą iš CHF į EUR paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į EURIBOR, pakeitimus taikant nuo Sutarties sudarymo momento, atsižvelgiant į nustatytas aplinkybes ir ginčo bylos duomenis, yra nepagrįstas, todėl atmestinas.

⁷ Teisingumo teismo 2018-09-20 sprendimas byloje *OTP Bank ir OTP Faktoring, C-51/17*, 2019-03-14 sprendimas byloje *Dunai prieš ERSTE Bank Hungary Zrt, C-118/17*.

⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2015-02-26 sprendimas byloje Nr. C-143/13 *Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei prieš SC Volksbank Romania SA*; 2015-04-23 sprendimas byloje Nr. C-96/14 *Jean-Claude Van Hove prieš CNP Assurances SA*

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu ir šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjų X. X. ir Y. Y. reikalavimą.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl ginčo sprendimo kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu. Ginčo šalys turi pareigą pranešti Lietuvos bankui, jeigu viena iš ginčo šalių pareiškia ieškinį bendrosios kompetencijos teismui prašydama nagrinėti tapatų ginčą iš esmės.

Direktorius

Arūnas Raišutis